

ДОСЛІДЖЕННЯ В ГАЛУЗІ СПЕЦІАЛЬНИХ ІСТОРИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 930(477) «1991/2021»
<https://doi.org/10.15407/rksu.29.226>

Олена Аркадіївна Політова,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри інформаційних комунікацій,
Київський університет
імені Бориса Грінченка
(Київ, Україна)
ORCID 0000-0002-6516-0828
e-mail: politov2@ukr.net

ВИДАННЯ І ПУБЛІКАЦІЇ ПРО ЛІТОПИС САМІЙЛА ВЕЛИЧКА ПЕРІОДУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВА ДЛЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Мета статті – висвітлити тематику сучасних наукових праць про найвідоміший серед козацьких літописів – Літопис Самійла Величка, показати перспективи досліджень цього унікального джерела. **Методологія дослідження.** Для розкриття особливостей тематичного змісту наукових видань і публікацій про Літопис застосовано бібліографічний та інші загальнонаукові методи: аналітико-тематичний метод, системний та історичний підходи. **Наукова новизна** полягає у вивченні тематичного спектру видань і публікацій про Літопис періоду неза-

лежності України, що дозволить уперше розкрити діапазон сучасних досліджень про цей твір у різних наукових напрямках – історичному, джерелознавчому, літературознавчому, мовознавчому тощо. **Висновки.** Упродовж останніх тридцяти років у результаті посилення уваги до джерельної основи історичної науки активізувалися дослідження літописних пам'яток та їх перевидання друком, зокрема Літопису Самійла Величка. Відтворення значного масиву важливих документальних та наративних джерел спонукало сучасних дослідників у різних

галузях гуманітарних наук до нових наукових розвідок, результати яких потребують логічного узагальнення в тематичному аспекті. Випуск у 2020 р. першого в історії повного видання Літопису став поштовхом для нових наукових досліджень, і це актуалізувало проблему аналізу тематичної структури даного інформаційного потоку та його бібліографічного узагальнення. Зважаючи на те, що вивчення опублікованих праць із тематики до-

слідження є необхідним підґрунтям для успішної наукової роботи, даний огляд видань і публікацій з означеної теми, не претендуючи на вичерпність, засвідчує актуальність створення ґрунтовної бібліографії про Літопис та його автора.

Ключові слова: Самійло Величко, джерелознавство, історична бібліографія, історіографічні дослідження, козацький літопис, українське козацтво.

Актуальність теми дослідження. У 2020-му році сталася довгоочікувана подія в царині історичної науки та книговидавництва в Україні – на Покрову, в День українського козацтва, в Національному заповіднику «Гетьманська столиця» в Батурині відбулася презентація першого в історії повного видання «Літопису» Самійла Величка [1] (далі – Літопис), приурочена до 300-річчя від часу написання його основної частини. Фахівці Інституту історії України НАН України спільно із Центром вивчення історії України Санкт-Петербурзького державного університету та Інститутом рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського здійснили масштабну роботу з підготовки цього видання до публікації.

Директор Інституту історії України НАН України академік Валерій Смолій та керівниця згаданого Центру, дослідниця історії козащини, доктор історичних наук, професор Тетяна Таїрова-Яковлева на перших сторінках цієї унікальної книги у зверненні до читача висловили сподівання, що перше повне видання тексту праці С. Величка покладе початок новим дослідженням та науковим дискусіям [2].

Дійсно, проект привернув увагу не лише наукової спільноти, а й меценатів, широкого кола громадськості та став поштовхом до нових наукових розвідок про унікальну працю та життя її автора. Описуючи історію перевидання Літопису, один з авторів археографічного опрацювання даного твору А. Бовгиря зазначив, що при підготовці останнього

видання враховано всі недоліки попередніх спроб його публікації і його поява є лише початком нових студій над «Літописом» Самійла Величка [3, с. 216].

На нашу думку, нині актуалізувалася необхідність узагальнення інформації про сучасні видання й публікації з цієї тематики, адже сплеск інтересу до даного історичного джерела спричинює потребу у відповідному бібліографічному підґрунті.

Аналіз досліджень і публікацій. Для пошуку видань і публікацій з досліджуваної теми використано бібліографічні посібники історичної тематики та електронні ресурси, розміщені на веб-сайтах провідних наукових установ країни – Інституту історії України НАН України, Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Національної історичної бібліотеки України (НІБУ), Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, а також інші доступні інформаційні джерела.

Передусім проаналізовано бібліографічне джерело, в якому вміщено список видань і публікацій, присвячених Самійлу Величку та його Літопису [4, с. 9–18]. Це підготовлені фахівцями НІБУ у 2020 р. матеріали до біобібліографії, що містять понад півсотні бібліографічних позицій, у тому числі описи виданих раніше томів Літопису та двотомник С. Величка, опублікований у 1991 р. [5]. У покажчику зареєстровані наукові праці про самого літописця і його творчість відомих дослідників – Н. Герасименко [6], І. Дзири [7], В. Соболя [8], Т. Таїрової-Яковлевої [9], І. Тітової [10], В. Шевчука [11] та ін.

Однак даний список далеко не вичерпний, безумовно, його варто доповнити джерелами, які були пропущені або з'явилися після випуску цього видання, а відсутність у ньому анотацій до описів спонукає до глибшої репрезентації розмаїття проблематики сучасних досліджень Літопису Самійла Величка.

Вітчизняними та зарубіжними науковцями й літераторами минулого століття оприлюднено чимало праць, головним підґрунтям для яких став Літопис Самійла Величка, що зафіксовано в ретроспективних бібліографічних виданнях та зазначено в сучасних наукових дослідженнях. Над-

звичайно цінним джерелом для даного огляду стала вступна стаття до нового видання Літопису членів його редколегії – С. Багро, А. Бовгирі, Г. Боряка та Т. Таїрової-Яковлевої «“Літопис” Самійла Величка (“Історія”)» – визначна історіографічна пам’ятка: до історії тексту та його вивчення», яка містить 136 посилань на джерела [2]. Той етап у дослідженнях історичної пам’ятки, який розглядається в нашому огляді, автори цієї статті згадали як «період переосмислення».

Мета даного бібліографічного огляду – стисло висвітлити тематику наукових праць про найвідоміший серед козацьких літописів – Літопис Самійла Величка, які опубліковані упродовж 1991–2021 рр., показати перспективи досліджень цього унікального історичного джерела.

Виклад основного матеріалу. Аналіз видань і публікацій про Літопис та його автора свідчить про зростання їх кількості в роки незалежності України: початок 1990-х запам’ятався бурхливим розвитком історичних досліджень, адже створилися нові умови для поступу вітчизняної історичної науки. Вивчення динаміки відображення документального потоку з питань вітчизняної історії в бібліографічному покажчику «Історія України», який щорічно видає НІБУ впродовж останніх 50 років, засвідчило якісні зміни у структурі галузевого комплексу видань і публікацій років незалежності України, зокрема про розширення джерельної бази історичної науки [13, с. 22]. Бібліографія зазвичай дзеркально відбиває тематичну спрямованість галузевого потоку видань і публікацій, тож у контексті тематики даного огляду слід зазначити, що проведене нами раніше вивчення сучасних тенденцій у бібліографічному забезпеченні історичної науки засвідчило феномен українського козацтва як одну з пріоритетних тем, що активно розроблялися в період незалежної України [14, с. 51].

Примітно, що саме в 1991 р. вийшли два томи Літопису в перекладі українською мовою з коментарями історика, літературознавця і письменника В. Шевчука [5]. У вступній статті В. Шевчук зазначив: «Літопис Самійла Величка є не тільки результатом діяльності однієї людини. Це й Літопис, й історичний, і художній, і публіцистичний твір, збірка документів автентичних і художніх стилізацій під документ, антологія художніх творів різних авторів» [14, с. 20]. Безперечно, вихід цього

двотомника спонукав вітчизняних учених до нових студіювань, він став широко використовуватись у процесі історичних, літературознавчих, мовознавчих, релігієзнавчих та інших досліджень.

Самійло Величко і його Літопис у період незалежності згадуються в численних дослідженнях науковців Інституту історії України та інших наукових установ, вищих навчальних закладів. Відомості про ці наукові розвідки можна знайти в бібліографічних посібниках з історичної тематики та покажчиках змісту фахових періодичних видань за відповідний хронологічний період. Насамперед слід згадати про ґрунтовні монографічні праці, що мають відповідний довідковий апарат та значний обсяг посилань на джерела.

У середині 90-х років ХХ ст. Н. О. Герасименко в рубриці «Сучасні дослідження» наукового збірника Інституту історії України опублікувала наукову розвідку «Історичні події 1648–1657 рр. у висвітленні С. Величка» [6]. Лишень у «Вступі» до цієї праці вчена навела 44 посилання на джерела періоду ХVІІІ–ХХ ст. [6, с. 15–17]. На основі порівняльного аналізу фактів, зафіксованих в архівних документах та наукових трактатах, з викладеними С. Величком у його працях, зокрема в «Літописі», Н. О. Герасименко детально розглянула важливий етап в історії України – події періоду 1657–1659 рр. У висновках дослідниця обґрунтувала причини міжусобної війни, на які вказував С. Величко, і зазначила, що, незважаючи на певні неточності й хронологічні помилки, його ставлення до тогочасних подій та їх оцінки актуальні й сьогодні [6, с. 86]. Через кілька років у серії «Історичні зошити» вчена оприлюднила ще одну працю – своє дослідження описаних Самійлом Величком подій доби гетьмана І. Виговського та аналіз поглядів самого літописця на них [15].

Тему духовності керівника держави в Літописі Самійла Величка вивчав Ю. М. Сафонов [16]. Нині знаний учений, доктор економічних наук, у кінці 90-х років він як здобувач ученого ступеня в галузі філології не лише здійснив спробу подальшої теоретичної розробки категорії «духовність», але й застосував оригінальну методику аналізу літературного твору, яка була використана у процесі дослідження діяльності державотворців і дала змогу виявити, обґрунтувати та узагальнити судження, що Літопис – це один з тих творів, котрий надзвичайно чітко харак-

теризує людину як творця історії і має розмаїття духовних та антидуховних образів. Ю. М. Сафонов у своїй роботі підкреслив, що духовність героїв літопису залежить від ступеня усвідомлення себе людиною, свого соціального стану, належності до певної сім'ї, роду, нації; від ставлення до інтересів тих груп, до яких вони входять самі. Значення цього дослідження й нині полягає в тому, що воно може бути основою для аналізу літературного твору з точки зору його духовної значимості.

Літопис Самійла Величка як самобутнє явище українського літературного бароко досліджувала В. О. Соболев [8]. Учена висвітлила давньоруські літописні та фольклорні витоки барокової образності твору, жанрову специфіку кожної з його частин («Сказаніє о войнь козацкой зь поляками...») та «Повьствованія літописная о малоросшжихъ и инихъ отчасти поведешяхъ собранная и зде описанная»), розкрила Величкову концепцію «первісної шляхетності» та чинники творення барокових образів української шляхти. Книга розрахована на широке коло літературознавців, студентів, аспірантів, учителів шкіл, гімназій, ліцеїв, викладачів вишів, на всіх, хто цікавиться давньою україністикою та історіографією. Цій тематиці В. О. Соболев у 1990-х роках присвятила також чимало статей у наукових збірниках та журналах, найповніший перелік яких наведено в біобібліографічному посібнику про неї [17].

У 2000-х роках інтерес до вивчення літописних джерел не стихає. Виходить друком збірник козацьких літописів, який містить документальні першоджерела [18]. С. Федака, розглядаючи у своїй праці розвиток літописання на українських землях від XI до зламу XVIII–XIX ст., стисло виклав історію створення Літопису Самійла Величка, охарактеризував особливості цього твору, навів відповідну бібліографію [19, с. 120–124].

Розгорнуті результати аналізу джерелознавчого та історіографічного аспектів козацького літописання 30–80-х років XVIII ст. містить монографія І. Я. Дзири [7]. Автор на основі архівних джерел та фахової наукової літератури висвітлив особливості тематики, хронології, українських історико-літературних творів зазначеного періоду, показав їх жанрову й методологічну еволюцію. І. Я. Дзира дослідив козацькі літописи як пам'ятки історичної думки, розглянув специфіку світобачення

літописців, їхні політичні позиції та літературні вподобання, методик у відтворення ними важливих історичних проблем. Учений охарактеризував вплив козацького літописання на розвиток національної історіографії кінця XVIII – першої половини XIX ст. Цінним для дослідників є наявність у виданні іменного покажчика: зокрема, щодо С. Величка у ньому зафіксовано близько півсотні посилань.

Літопис Самійла Величка багато років знаходиться у сфері наукових інтересів А. М. Бовгирі, який послідовно досліджує різні аспекти козацького історіописання. Про це свідчать його дисертація [20] та монографія [21], багато статей у фахових збірниках, а також активна участь у підготовці нового видання Літопису.

Важко переоцінити значення наукового внеску в розвиток досліджень вітчизняної історії періоду XVII–XVIII ст. Т. Таїрової-Яковлевої. У 2012 р. в «Українському історичному журналі» вчена у статті про підготовку академічного видання пам'ятки зазначила, що звернення до оригіналу Літопису, який зберігається в Російській національній бібліотеці в Санкт-Петербурзі, змусило переглянути усталені уявлення і шаблони щодо його структури, вміщених ілюстрацій і т. ін. [22, с. 190]. Через кілька років у цьому ж часопису Т. Таїрова-Яковлева розкрила історію виявлення бібліотеки С. Величка, описала видання з Російського архіву давніх актів, дослідила інскрипти С. Величка, найраніший з яких датовано 1690 р. [9, с. 106]. Учена підкреслила: «Окрім уточнення біографічних деталей, інскрипти дають унікальний зразок почерку літописця, відкриваючи можливість проведення аналізу оригіналу його літопису на предмет власноручних позначок, а можливо – і написаних ним самим частин тексту» [9, с. 107]. Стаття має численні бібліографічні посилання на джерела, що ілюструють хід дослідницької роботи з теми.

На початку XXI ст. у різних сферах суспільних та гуманітарних наук з'явилося чимало наукових публікацій, тематично пов'язаних з Літописом. Наприклад, В. Денисюк на матеріалі Літопису Самійла Величка вивчав варіювання антропонімів на фонетичному рівні в українській мові початку XVIII ст. [23]. Справедливо зазначивши, що будь-яка писемна пам'ятка відбиває стан мови певного періоду, дослідник у своїй статті детально висвітлив процес основних адаптаційних змін церковно-християнських імен та їх похідних.

Літопис як джерело до вивчення історії козацтва аналізувала фахівець Музею історії запорозького козацтва Національного заповідника «Хортиця» І. Тітова [10]. На її думку, Літопис Величка «треба розглядати як пам'ятку української політичної думки, а вже потім – як історичне джерело» [10, с. 383]. У даному аспекті слід зазначити, що політичну концепцію Самійла Величка досліджував М. М. Газізов [24, 25].

Публікаційною активністю науковців щодо особистості Самійла Величка та його Літопису особливо характеризується останнє десятиріччя – 2011–2021 рр. П. Кралюк, досліджуючи еволюцію українського козацтва в ранньомодерний період, приділив у своїй монографії особливу увагу аналізу козацьких літописів [26]. У розділі монографії «Козацький апологет Самійло Величко» автор розкрив історіософію С. Величка, джерела його основного твору, навів порівняння та приклади співпадінь з міркуваннями Грабянки [26, с. 241–248].

Дискусійні питання щодо використаних С. Величком у Літописі джерел досить детально проаналізували у своїй статті Т. М. Нікольченко та Ю. М. Нікольченко [27]. Дослідники навели оцінки та судження відомих істориків минулого та сучасності – Д. Багалія, М. Грушевського, Д. Лихачова, Я. Дзири, М. Марченка, В. Шевчука та інших, висвітлили суперечності, про які йшлося у працях, присвячених джерелам Літопису.

Ю. О. Шпак опублікувала результати дослідження інтертекстуальності твору С. Величка, а саме – міжтекстових зв'язків з текстами релігійного дискурсу періоду бароко в Україні [28]. Зокрема, дослідниця акцентує, що серед значущих прототекстів у Літописі є Біблія, та стверджує, що С. Величко найбільше з козацьких літописців апелює саме до Біблії.

В останні роки науковці Полтавщини провели наукові конференції, присвячені історії батьківщини Самійла Величка – села Жуки [29–32]. На першій такій конференції М. Кононенко висвітлив тему «Самійло Величко і село Жуки в історії Української Держави» [33, с. 3–5]. В. Яремченко у своїй доповіді про видатного земляка акцентував на спірних деталях біографії літописця, стверджуючи, що «більшість відомостей про С. Величка існують на рівні припущень» [34, с. 6]. П. Баранець, розглядаючи особливості відображення історичних подій у творах

українського літописання, звернув увагу на комплексність викладу історії козацької доби в «Літописі» Самійла Величка [35, с. 41–43].

У збірнику матеріалів Другої конференції в контексті досліджуваної нами теми привертає увагу публікація В. Сальнікова, який охарактеризував погляди Самійла Величка на військову діяльність Богдана Хмельницького, показав обізнаність літописця з військовою справою [36, с. 20–27].

На Третій науковій конференції завідувачка кафедри історії України Полтавського національного педагогічного університету ім. В. Г. Короленка, професор, доктор історичних наук В. Бабенко виклала власну концепцію увічнення Літопису як визначної літературної пам'ятки [37, с. 5–8]. У збірнику матеріалів цієї конференції вміщено також тематично пов'язані з Літописом Самійла Величка наукові розвідки історико-краєзнавчого спрямування: Н. Сушко – про Батурина [38] та А. Щербань – про Диканьку [39].

На Четвертій, присвяченій 300-річчю «Літопису», конференції, М. Кононенко акцентував, що написання видатної історичної пам'ятки було завершено автором у селі Жуки під Полтавою між 1715 і 1720 рр., і висловив сподівання, що «конференція першою в Україні проголосить світові про відзначення ювілею славетного “Літопису” та сповістить про 350-річчя від дня народження видатного літописця – нашого земляка» [40, с. 4].

На цій конференції майже кожен виступ був присвячений дослідженням, основою яких став Літопис Самійла Величка. Є. Калініна здійснила спробу аналізу Літопису через призму наукових поглядів академіка Д. І. Багалія. Дослідниця підкреслила важливість думок та висновків Д. І. Багалія, інколи й критичних, щодо Літопису та його автора [41, с. 55].

Про археологічні об'єкти і пам'ятки, опис яких потрапив до тексту Літопису, зацікавленість козацького історіографа проблемами стародавньої історії, старожитностями на Полтавщині йшлося в повідомленні І. Кулатової та О. Супруненко [42]. Спираючися на значну джерельну базу, автори довели, що Самійло Величко був добре обізнаний з пам'ятками старовини в Україні, іноді фіксував їх у контексті висвітлення історичних подій XVIII ст. і залишив у своєму Літописі місце для

згадок мікротопонімів Полтавщини, пов'язаних з місцевими пам'ятками археології [42, с. 71].

Фахівці Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського В. Яремченко та А. Лавріненко досліджували місце локалізації татарських союзників гетьмана І. Виговського до початку битви в околицях с. Жуків за Літописом і документами XVII–XVIII ст. [43].

З містечком Переволочна на Полтавщині, яке було затоплене водами Кам'янського водосховища в 1962 р., пов'язано чимало важливих подій історії козацької доби. Їх відображення в Літописі С. Величка висвітлила Л. Шендрик [44].

А. Щербань та Н. Бабкова опублікували у співавторстві наукову розвідку про особливості зображення булав на гетьманських портретах з Літопису Самійла Величка: наведено згадки про конкретні булави в писемних джерелах та проведено аналогії з представленими в музейних колекціях раритетами [45].

Після святкування 300-ліття з часу написання Літопису колектив Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського у 2021 р. продовжив традицію організації наукових конференцій, присвячених видатному земляку, змінивши їх назву – «Величківські читання». Наукові доповіді та повідомлення з козацької історії України і Полтавщини, краєзнавчі дослідження з історії села Жуки нині опубліковані в однойменному збірнику [46]. Зокрема, В. Сальников на прикладі Літопису розглянув тему формування української самосвідомості в ранньомодерний час [47, с. 7–10]. У своєму повідомленні «Коломацькі статті у “Літописі” Самійла Величка» Л. Шендрик наголосила, що Московські статті, тобто угоду І. Мазепи з Петром I, укладену восени 1689 р., до наукового обігу ввела Т. Таїрова-Яковлева [48, с. 29].

Окремо слід згадати про відгуки, опубліковані після презентації нового видання Літопису.

Доктор історичних наук, професор В. Щербак у «Київських історичних студіях» у своєму відгуку на оновлене видання Літопису [49] відмітив скрупульозну роботу авторського колективу з підготовки видання, адже книга містить ґрунтовну передмову про історію написання та вивчення тексту Літопису, кодикологічний аналіз пам'ятки і київського

списку, пояснення археографічних засад видання, іменний та географічний покажчики.

Новизна нашої роботи полягає у вивченні тематичного спектру видань і публікацій про Літопис Самійла Величка періоду незалежності України, що дозволяє вперше розкрити діапазон сучасних наукових досліджень про цей твір у різних наукових напрямках – історичному, джерелознавчому, літературознавчому, мовознавчому тощо.

Висновки. Даний огляд засвідчує сплеск інтересу наукової спільноти з різних галузей гуманітарних знань до Літопису Самійла Величка в роки незалежності Української Держави. Після виходу в 2020 р. його нового видання спостерігається зацікавленість фахівців у подальших дослідженнях, пов'язаних із цією пам'яткою історичної думки. Аналіз посібників з історичної бібліографії та інформаційних ресурсів, представлених на веб-сайтах галузевих наукових установ та вищих навчальних закладів і провідних бібліотек України, показав, що в 1990–2021 рр. висвітлювалися результати досліджень різної тематики, проведених на основі Літопису Самійла Величка, – історіографічних, джерелознавчих, літературознавчих, мовознавчих тощо. У період святкування 300-річчя написання зазначеної праці та після цього – у 2020–2021 рр. – помітно зросла кількість публікацій стосовно результатів таких наукових досліджень.

Про подальші завдання щодо вивчення Літопису йшлося на зустрічі науковців в Інституті історії України НАН України, де відбулося фахове обговорення оновленого видання цього твору. Т. Таїрова-Яковлева підкреслила: «Перед нами <...> постають нові нагальні завдання: видати томи текстологічних, історичних та географічних коментарів до пам'ятки Величка, з'ясувати зміст усіх “записів на полях” – а вони містять цінну інформацію, дізнатись, звідки автор здобував використаним унікальні документи. Роботи дуже багато» [50].

Отож нині відкриваються нові перспективи наукових студіювань козацького літописання, і незмінним підґрунтям для успішної роботи в цьому напрямі завжди залишається підготовка бібліографії з відповідної тематики.

Список використаних джерел та літератури 237

1. Величко С. Літопис / упоряд.: Г. Боряк, Т. Таїрова-Яковлева; НАН України, Ін-т історії України. Київ : Кліо, 2020. 931 с.
2. Смолій В., Таїрова-Яковлева Т. До читача // Величко С. Літопис. Київ: Кліо, 2020. С. IX–X.
3. Бовгиря А. Від ідеї до результату: з історії перевидання «Літопису» Самійла Величка // Історіографічні дослідження в Україні. 2020. Вип. 31. С. 210–217.
4. Особистість в історії: матеріали до біобібліографії / Нац. іст. б-ка України; упоряд. К. Таранюк-Русановський. Київ, 2020. 48 с.
5. Величко Самійло Васильович. Літопис: в 2 т. / пер., авт. комент. В. О. Шевчук, відп. ред. О. В. Мишанич. Київ ; Дніпро, 1991. Т. 1. 371 с. ; Т. 2. 642 с.
6. Герасименко Н. О. Історичні події 1648–1657 рр. у висвітленні С. Величка // Історична спадщина у світлі сучасних досліджень : Величко, Маркович, Маркевич, Костомаров, Яворський. Київ, 1995. С. 5–59.
7. Дзира І. Я. Козацьке літописання 30-х–80-х рр. XVIII ст. : джерелознавчий та історіографічний аспекти : монографія. Київ, 2006. 567 с.
8. Соболев В. О. Літопис Самійла Величка як явище українського літературного бароко. Донецьк, 1996. 334 с.
9. Таїрова-Яковлева Т. Г. Книги з бібліотеки Самійла Величка, канцеляриста Війська Запорозького // Український історичний журнал. 2017. № 5. С. 103–111.
10. Тітова І. Літопис Величка як джерело до вивчення історії козацтва XVII ст. : (до 340-річчя від дня народження Самійла Величка) // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. 2010. Вип. 19. С. 379–384.
11. Шевчук В. Самійло Величко та його Літопис // С. Величко. Літопис. Київ, 1991. Т. 1. С. 5–21.
12. Багро С., Бовгиря А., Боряк Г., Таїрова-Яковлева Т. «Літопис» Самійла Величка («Історія») – визначна історіографічна пам'ятка: до історії тексту та його вивчення // Величко С. Літопис. Київ, 2020. С. XI–XXXIV.
13. Політова О. Динаміка відображення документального потоку з вітчизняної історії у бібліографічному покажчику «Історія України» // Вісник Книжкової палати. 2009. № 4. С. 19–22.
14. Політова О. А. Сучасні тенденції у бібліографічному забезпеченні вітчизняної історичної науки // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2010. № 4. С. 44–51.

15. Герасименко Н. О. Історичні події 1657–1659 рр. (гетьманство І. Виговського) у висвітленні С. Величка. Київ, 1999. 98 с.
16. Сафонов Ю. М. Концепція духовності керівника держави в літописі Самійла Величка: дис. ... канд. філол. наук. Кривий Ріг, 1998. 170 с.
17. Соболь Валентина Олександрівна: біобібліографічний покажчик. Донецьк, 2005. 20 с.
18. Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки. Київ : Дніпро, 2006. 976 с.
19. Федака С. Літописні джерела з історії княжої і козацької України-Русі : монографія. Ужгород : Вид-во В. Падяка, 2003. 140 с.
20. Бовгиря А. М. Пам'ятки історичної думки Гетьманщини у складі рукописних збірників XVIII – початку XIX ст.: дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2004. 287 арк.
21. Бовгиря А. Козацьке історіописання в рукописній традиції XVIII ст.: списки та редакції творів. Київ, 2010. 304 с.
22. Таїрова-Яковлева Т. Г. Літопис Самійла Величка: до питання про нове академічне видання // Український історичний журнал. 2012. № 2. С. 190–198.
23. Денисюк В. Варіювання антропонімів на фонетичному рівні в українській мові початку XVIII ст. (на матеріалі літопису Самійла Величка) // Українське мовознавство. 2003. Вип. 25. С. 71–77.
24. Газізов М. М. Політична концепція Самійла Величка // Держава і право : зб. наук. пр. : Юридичні і політичні науки. 2007. Вип. 36. С. 647–653.
25. Газізов М. М. Політичні ідеї у літописах доби Гетьманщини: дис. ... канд. політ. наук. Київ, 2009. 181 арк.
26. Кралюк П. М. Козацтво в контексті українсько-польських стосунків: літературні інтерпретації ранньомодерного періоду : монографія. Київ, 2018. 280 с.
27. Нікольченко Т. М., Нікольченко Ю. М. Джерелознавчий аспект дослідження літопису Самійла Величка // Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Філософія, культурологія, соціологія. 2012. Вип. 4. С. 59–66.
28. Шпак Ю. О. Релігійний інтертекст літопису Самійла Величка // Лінгвістичні дослідження. 2014. Вип. 38. С. 121–125.
29. Село Жуки – батьківщина літописця Самійла Величка : зб. матер. наук. конф., м. Полтава, 11 лют. 2017 р. Київ ; Полтава, 2017. 79 с.

30. Село Жуки – Батьківщина літописця Самійла Величка : зб. матер. Другої наук. конф., м. Полтава, 2 берез. 2018 р. Київ ; Полтава, 2018. 158 с.
31. Село Жуки – Батьківщина літописця Самійла Величка : зб. матер. Третьої наук. конф., м. Полтава, 1 берез. 2019 р. Київ ; Полтава, 2019. 183 с.
32. Село Жуки – батьківщина літописця Самійла Величка : зб. ст. та матер. до Четвертої наук. конф., м. Полтава, 1 берез. 2020 р. Київ ; Полтава, 2020. 231 с.
33. Кононенко М. Самійло Величко і село Жуки в історії Української Держави // Село Жуки – батьківщина літописця Самійла Величка : зб. матер. наук. конф., м. Полтава, 11 лют. 2017 р. Київ ; Полтава, 2017. С. 3–5
34. Яремченко В. Наш земляк Самійло Величко та його «Літопис» // Там само. С. 6–13.
35. Баранець П. Особливості відображення подій історії козацької доби у творах українського літописання // Там само. С. 41–43.
36. Сальніков В. Самійло Величко про військово-мистецтво Богдана Хмельницького // Село Жуки – батьківщина літописця Самійла Величка : зб. матер. Другої наук. конф. Київ ; Полтава, 2018. С. 20–27
37. Бабенко В. Самійло Величко та його «Літопис»: перспективи меморіалізації // Село Жуки – батьківщина літописця Самійла Величка : зб. матер. Третьої наук. конф. Київ ; Полтава, 2019. С. 5–8.
38. Сушко Н. Самійло Величко і Батурин // Там само. С. 22–27.
39. Щербань А. «Літопис» Самійла Величка як «перша згадка» про Диканьку в писемних джерелах // Там само. С. 28–31.
40. Кононенко М. Село Жуки та наш земляк літописець Самійло Величко // Село Жуки – батьківщина літописця Самійла Величка : зб. ст. та матер. до Четвертої наук. конф., м. Полтава, 1 берез. 2020 р. Київ ; Полтава, 2020. С. 3–6.
41. Калініна Є. Літопис Самійла Величка в історіографічному доробку Дмитра Багалія // Там само. С. 51–56.
42. Кулатова І., Супруненко О. Пам'ятка археології Полтавщини в «Літописі» Самійла Величка // Там само. С. 66–73.
43. Яремченко В., Лавріненко А. До питання про місцезнаходження татарських загонів Карачбея у битві військ І. Виговського та М. Пушкаря 1658 р. // Там само. С. 74–82.
44. Шендрік Л. Козацька Переволочна на сторінках Літопису Самійла Величка та в подіях Великої Північної війни // Там само. С. 83–93.

45. Щербань А., Бабков Н. Булави з гетьманських портретів літопису Самійла Величка: компаративістський аналіз // Там само. С. 94–103
46. Величківські читання 2021: зб. ст. та матер. Полтава ; Харків, 2021. 156 с.
47. Сальников В. До питання про формування української самосвідомості (на прикладі «Літопису» Самійла Величка) // Величківські читання 2021: зб. ст. та матер. Полтава ; Харків, 2021. С. 7–10
48. Шендрик Л. «Коломацькі статті» у «Літописі» Самійла Величка // Там само. С. 26–30.
49. Щербак В. До витоків українського історіописання // Київські історичні студії. 2021. № 1. С. 181–182. <https://doi.org/10.28925/2524-0757.2021.121>
50. Сюдюков І. За критеріями суворої науковості // День. 2020. 20 жовт. (№ 198).

Olena Polítova,

*Candidate of Historical Sciences (Ph. D in History),
Associate Professor of Information Communications Department,
Borys Grinchenko Kyiv University
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID 0000-0002-6516-0828

e-mail: politov2@ukr.net

Editions and publications about Chronicle of Samiilo Velychko of Ukraine's independence period as basis for scientific research

The purpose of the article is to elucidate the subject of the modern studies regarding the most famous among the Cossack chronicles – The Chronicle of Samiilo Velychko, to present the research prospects of this unique source. **Research methodology.** Bibliographic and other general scientific methods – analytical-thematic method, systematic and historical approaches – were used to reveal the peculiarities of the thematic content of scientific editions and publications about the Chronicle. **Scientific novelty** lies in the study of the thematic range of editions and publications on the Chronicle throughout the period of Ukrainian independence, which would for the first time disclose the range of modern research on this work in various scientific fields - historical, source, literary, linguistic, and more. **Conclusions.** Over the past 30 years, due to increased attention towards the source base of historical science, research of chronicles and their reprints – The Chronicle of Samiilo Velychko in particular – has been reinforced. Reconstruction of significant body of important documentary and narrative sources has prompted modern researchers in various fields of

humanities to new scientific researches, the results of which require logical generalization in thematic aspect. The publication of the first in history complete edition of the Chronicle in 2020 encouraged new studies and it highlighted the problem of thematic structure analysis of this information flow and its bibliographic generalization. Given that the study of published works on research topics is a necessary basis for successful research, this review of publications on the subject, without claiming to be exhaustive, shows the relevance of creating a thorough bibliography of the Chronicle and its author.

Key words: Samiilo Velychko, source studies, historical bibliography, historiographical research, Cossack chronicle, Ukrainian Cossacks.

*Стаття підготовлена 23 березня 2022 року;
подана до друку 14 квітня 2022 року.*